БЛИЗЬКИЙ СХІД 10.10.2023 | Магдалена Кірхнер

Шанс на крихкий мир

Війна в Ємені може незабаром закінчитися, але ризики порушення миру залишаються – з потенційно жахливими наслідками для населення

У середині вересня високопоставлена делегація хуситів відвідала Ер-Ріяд – вперше з початку війни, що забрала життя понад 220 тис. людей. Те, що візит відбувся напередодні річниці захоплення столиці Ємену Сани 21 вересня 2014 року та подальшої ескалації збройного конфлікту між повстанцями, також відомими як «Ансар Аллах», і військовою коаліцією на чолі з Саудівською Аравією – ще одне дипломатичне досягнення фактичних правителів північного Ємену. Це при тому, що їхня єдина значна поступка на цей час – тимчасове припинення транскордонних ракетних та дронових атак на сусідні держави, зокрема, Саудівську Аравію та ОАЕ. Деякі оглядачі цинічно припускають, що справжня мотивація Ер-Ріяда полягає не в досягненні всеосяжного й тривалого миру в зруйнованому війною Ємені, а в тому, щоб «не турбувати новоспечених зірок європейського футболу звуками вибухів».

Проте хусити проявляють щиру зацікавленість у продовженні переговорів з Ер-Ріядом, а також у тому, щоб скористатися сприятливим моментом розрядки напруженості між Саудівською Аравією та Іраном. За підтримки Тегерана вони за минулі роки неабияк посилили свою військову міць. Ані їхні внутрішні єменські опоненти, ані їхні регіональні й міжнародні прихильники не спромоглися запобігти консолідації їхньої влади над значною частиною країни й населення. Але після припинення в квітні 2022 року повітряних ударів з боку Саудівської Аравії та зняття повітряної і морської блокади, що має вирішальне значення для економічного процвітання півночі Ємену, повстанцям бракує ключового фактору для забезпечення народної підтримки на підвладній їм території: зовнішнього ворога.

Нормалізація зовні, консолідація

влади всередині

В попередні місяці значно посилилася критика, зокрема, того, що в той час як доходи від податків, підвищення тарифів на імпорт з підконтрольних уряду територій та від активізації діяльності порту Ходейдизросли майже на пів мільярда доларів лише з квітня по листопад 2022 року, працівники державного сектору продовжують чекати погашення багаторічних зарплатних та пенсійних заборгованостей. Критика також лунала з лав Загального народного конгресу (ЗНК), колишньої єдиної та правлячої партії, членом якої аж до несподіваного усунення його Радою національної безпеки 27 вересня був прем'єр-міністр хуситського уряду Абдель-Азіз бін Хабтур. Отже, переговори й перспектива мирного дивіденду можуть бути привабливими та дозволять повстанцям виграти час, хоча й досі незрозуміло, як вони зможуть узгодити отримання коштів від сусідньої держави або міжнародно визнаного уряду з баченням себе єдиним легітимним урядом Ємену.

В попередні місяці були зроблені більш жорсткі та репресивні спроби консолідувати владу всередині країни, особливо в галузі освіти, зокрема, через значне обмеження діяльності громадських організацій і свободи пересування жінок. Останнє ставить повстанців на курс конфронтації, особливо з західними країнами-донорами, чия гуманітарна допомога є джерелом засобів до існування для понад 20 млн людей по всій країні. Цю напруженість ще більше посилює те, що можливість запобігати нецільовому використанню допомоги шляхом незалежної оцінки потреб гуманітарними організаціями систематично обмежується, іноді в насильницькі способи. Покращення відносин з сусідніми державами, потенційно здатне компенсувати скорочення або навіть припинення допомоги Заходу, могло би зменшити залежність від правителів у Сані. Це також пояснює, чому в річницю захоплення Сани керівництво хуситів публічно заявило, що має намір вирішити всі проблеми з Саудівською Аравією, які можуть перешкодити досягненню угоди, й подвоїти власну бойову готовність, якщо «почесного миру» не вдасться досягти. Наскільки крихка надія на нормалізацію відносин між колишніми супротивниками, стало очевидно, коли 25 вересня в результаті удару безпілотника по патрулю очолюваної Саудівською Аравією коаліції на саудівсько-єменському кордоні загинули троє бахрейнських військових.

Мирний процес в самому Ємені застряг

на старті

На відміну від деескалації міжнародного конфлікту, значного прогресу в досягненні сталого миру всередині самого Ємену поки що нема. Наприкінці вересня на територіях, підконтрольних хуситам, було затримано сотні єменців, які відзначали річницю створення Єменської Арабської Республіки в 1962 році. Хоча зіткнень між хуситами та збройними силами міжнародно визнаного уряду і його союзників, об'єднаних у Президентську керівну раду, значно поменшало, напади на урядові війська не припинилися. В липні 2023 року в південно-західній провінції Ад-Далі повстанці використовували дрони, бойові танки та артилерію. Втім, новий вид економічної війни б'є по уряду і особливо по населенню підконтрольних йому територій набагато сильніше.

З жовтня 2022 року хусити використовують дрони для атак на інфраструктуру видобутку та експорту нафти на територіях, підконтрольних міжнародному уряду. За даними уряду, в результаті цього він уже втратив понад мільярд доларів прибутку. Хусити заборонили імпорт газу з урядової території та ускладнили торгівлю всередині Ємену товарами, імпортованими через порт Аден. Хоча Саудівська Аравія прийшла на допомогу уряду, який опинився під величезним тиском, зобов'язавшись надати 1,2 мільярда доларів, економічна ситуація залишається вкрай поганою, а національна валюта, єменський ріал, втратила чверть своєї вартості відносно долара США тільки за минулі 12 місяців. Уже неодноразово доводилося закривати заправки, а жителі південного портового міста Аден були вимушені терпіти відключення електроенергії, які могли тривати до 17 годин – у виснажливу спеку. Населення дуже незадоволене. Під час протестів неодноразово перекривалися дороги, були поранені й навіть загиблі. Попри те, що європейські партнери докладають дедалі більше зусиль до зміцнення позицій визнаного уряду шляхом частіших візитів і посилення присутності в Адені, кричуща слабкість державних інститутів на тлі браку єдності серед ключових гравців на півдні країни й досі є найбільшою ахіллесовою п'ятою уряду.

Колишні союзники віддаляються

Така динаміка всередині Ємену створює додаткові перепони для переговорів з Саудівською Аравією, а також для міжнародної підтримки. В заяві керівництва США про переговори в Ер-Ріяді не згадано ні визнаний уряд, ні той факт, що він, ООН, інші сторони конфлікту та представники громадянського суспільства залишаються поза цими «зусиллями заради миру». Так само осторонь можуть

почуватись ОАЕ, друга велика регіональна держава з високими ставками в конфлікті, чиї союзники, такі як Південна перехідна рада, котра прагне державності на півдні, можуть бачити загрозу для своїх інтересів. Колись близькі стосунки між спадкоємним принцом Саудівської Аравії Мухаммедом ібн Салманом і президентом ОАЕ Мухаммедом ібн Заїдом нині, на думку багатьох оглядачів, розірвано. Крім того, колишніх союзників тепер розділяють відчутні геополітичні конфлікти інтересів у Ємені та стратегічно важливих протоках, що оточують цю країну.

Тож недивно, що голова Південної перехідної ради Айдарус аль-Зубайді висловив з трибуни Генасамблеї ООН різку критику в бік Ер-Ріяда. На його думку, «невигідна пропозиція», здатна зрештою вможливити повне захоплення влади хуситами, в першу чергу призведе до того, що Іран отримає контроль не тільки над єменськими нафтовими ресурсами, а й над стратегічно важливими торговельними шляхами. Він відкинув ідею про односторонню участь хуситів у державних доходах, що генеруються на півдні – з посиланням на нинішню надзвичайну ситуацію – а також про поступки в питаннях зарплат, морських портів або виведення іноземних військ у відповідь на шантаж з боку хуситів до фактичного припинення вогню.

Переговори в Саудівській Аравії можуть дати надію на мирне майбутнє Ємену, оскільки вони виявляють реальні політичні інтереси хуситів, особливо в сфері економічного співробітництва, і, відповідно, реальні важелі впливу в довгострокових переговорах. Однак поки мета Саудівської Аравії, схоже, обмежується збереженням обличчя у війні та убезпеченням власного кордону, зростає ризик не тільки перетворення союзників на опонентів, а й подальшої воєнної експансії повстанців зі ще більш драматичними наслідками для цивільного населення. З огляду на це, уряд Німеччини повинен докласти більше зусиль до єменсько-єменського примирення, зокрема в сфері економічної політики, а також допомогти політичним інститутам повернути довіру населення, яке дедалі більше розчаровується.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Магдалена Кірхнер

Д-р Магдалена Кірхнер (Magdalena Kirchner) очолює представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Йорданії та Ємені, розташовані в Аммані. Раніше вона була керівником офісу Фонду в Афганістані.